

سۆزى لىرىكا

لە ئەزموونى شىعرى كوردىدا

كۆمەلە ولار:

رەخنەفانى و راقەى ئەدەبى

نووسىن و لىتۇزىنەو:

عادىل مەھمەد پوور



بسم الله الرحمن الرحيم

صمدپور، محمد عادل

سوزی لیریکا له نه زمونی شیعی کوردیدا / نووسین

ولیکوالینه وه عادل محمه دیپور. تهران: احسان، ۱۳۸۸

ISBN: 978-964-356-724-8

۲۱۸ ص.

فیفا

یادداشت: سورانی.

موضوع: شعر کردی سورانی - تاریخ و نقد.

موضوع: کردی.

۱۳۸۸ ۱۴۱۳ م ۷۱۳ س/ PIR ۲۲۵۶/ ۹۶۴/۲۱۰۹

۱۱۷۷۵۹۰

کتابخانه ملی ایران

سوزی لیریکا له نه زمونی شیعی کوردیدا

✦ نووسین:	عادل محمه دیپور
✦ بلاوکار:	نه شری نیحسان
✦ چاپخانه:	مهاردت
✦ چاپ:	یه کهم - ۱۳۸۸
✦ تیراژ:	۱۰۰۰ دانه
✦ قییمهت:	۴۰۰۰ تمه
✦ ژماره‌ی نیونه ته وایه تی:	۹۷۸-۹۶۴-۳۵۶-۷۲۴-۸



نشر

بۆ پىنشهكى

فۇرماسىيۇنى شىئەرى كوردى لى ناوەرۇكدا ۋەك شىئەرى گەلانىز بە پىنى
بارى دەروونى و سايكۇلۇزى ناخوتاگى كۆمىي و نىتىكى نىو گەلە
رسكاۋە و لى وىزدانى نىو ناخوتاگابددا، ماۋەتدە. نەمە كارى شاعىر و
شىكارىي نەدەبىد كە بە تۆيكارى و رۇچوون بدناۋ نەم ھەناۋەدا و بېرشتى
تۆنكەن دەگاتە قوولايى و ناوەرۇكى و نىو ناۋەندە و راستىدەكان پىناسە
دەكات و مۇتەققەكان و چەشەندەكانى نىو ھەستە شاراۋانە لىو پىنكەتە
زۋانىددا، دىنىيە بۇلغاندان و رۇگدى خانەبەندىدە. بىنەماخۋازەكان دەلەن:
نەمە پىنكەتەدى زۋانە كە راستىك بۇ نەتدەۋەيدەك دەخولقىنى و چەكەرەو
كوردى ھەر دەققەك پىنشتە لىو زەپنى كۆى جەماۋەردا و پىنكەتەدى
كۆمەلەيتى و زۋانىدا ھەيدە و شاعىر تەنبا ھۆكارى دركاندەنى نىو دەقەيدە
بەس. نەمە خوتىندى نەكەتقى دەقە كە بە دەمەلەتە خوتىندەۋە، رەمىز و
رازە نەپتەدەكانى دەقەكە كەشف و پەردەقار و ھەلەۋىردە دەكات. لىم
كتىدەدا، نەمدەۋى نەم راستىدە بىر كىتەم كە بە خوتىندەۋە شىئەرى كوردى
بە تەۋاۋ دىيالەكتەكانىدەۋە، ھەر لى شىئەرى «كاسپاكان و
ھورمىزگان» (دەھەدەكانى ھەۋەلە كۆچى مانگى) و نورامىن و يارسان و
ھەرىرى و خانى و بىسارانى و مەۋلەۋى و نالى و حاجى قادىر و پىرەمىرد
و گۇران و شىركۇ و ...) ىدەك مەزگە و جەۋھەر نەمانە پىكەۋە گىرە
نەدا، نەۋىش شەققەتلىكى نىرۋەسنامىزى رەسەندە بە ناۋ «لەرىك» كە
رەنگەلەيدى و ھەۋىنى جوانى و جوان پەرسىتى لى روۋكردى ھەندەرى و
نەستەتەكەى مەۋفى كوردەدا، لى لەيدەن رەگەزىك كە مەن بۇ ھەۋەلەن جەار

پښت:

- ۳ بڼ پښتدګۍ
- ۶ پرژسدي بڼ او توپي ليريکاي کوردي
- ۲۸ شديدنګۍ «کرکه» لډ ګاساکان تا
- ۵۱ مانيفېستي هوندي ليريکاي ګډوره ي بيساراني
- ۶۵ يدک صديدي لډ يدک ديواندا
- ۹۲ صديدي و چدپکي ورده کاري ندهبي
- ۱۱۷ مدستورره و بادانده بڼ ليريکاي ندرستو کراتياندې فارسي
- ۱۴۱ هدريمي نديراندن و خديان
- ۱۶۵ نيمار کاري ليريکاي مدولهوي
- ۱۷۲ خوښندنوهي هوندي دهقيني مدولهوي
- ۱۸۰ سدرېنجدې دهسبازي دوو ليريکاي ګوره
- ۱۹۸ تي بينيک لډ سدر پارچه ليريکايدي بټاوند کراوهي مدولهوي
- ۲۰۳ شيعري هاوچدرخي هورامي يان چدواشد کاري؟
- ۲۰۹ پيسد نالډو شيعري
- ۲۲۷ ناري، عدرووز و ليريکاي سوفيانه
- ۲۳۶ خندنده، دا، ۰ کټل شمع

فدزای ئیروُس ئامیزی پوانکراو. هدر بدم بۆندهوه شاعیری کورد به تاییدت
شاعیری هورامی دهسدالتی و براژدانی زوانیی زۆرتر بووه - ئیستایش
ههیدتی - نهم توحه دهگمهنه له سهرتاسدری نهدهبی زالی فارسی و
عدهبیدا، بدلگهی توکم، چامه لیریکا ئیروتیکیه کانی بیسارانی و
مدولوی و سیدی و ... یه که لدم کتیبهدا شیعه کانیان دهخریته بهر
تۆزندهوی نهدهبی.

دالی «لیریکا» تهنیا یه مدلول ناگریته خوی، بهو مانا بهدرفراوان و
فرههشنیده که ههیدتی: «لیریکای سروشت، لیریکای ههستی تاکی و
عاشقانه، عارفانه و تیوکراتیانه، کۆمهلایدی، نهدوایدی، تهغدزول-
پالدهوانی» یان تههلکیشی نهمانه، له تیگسته کاندای نهم خسلته
جدوههیری به باشی خهست کراوهتهوه.

تان و پۆ و چنراوی نهم کتیبه، وتارگهلیکه که له لدم بهدکگراونده
نهدهبیدا نووسراون و توحی «لیریکا و کرکه» لدم تیگستنهدا به خهستی
دهبیری و له سهر نهم پرههسپه کۆیی - جهماوهیری - زوانیه، رافه و
شیکاری کراون، تهنانت نهم توحه زوانیه له شیعی هاوچهرخه
کوردیشدا به شیوهی دهق ناویزان و تهوارژد و ناکاو، پارێزراره. چاوهڕینی
رهخند و بهیلواو و بیر و بۆجرونی خویندران و خاوهن رایانم لدم
بهستیهدا.

به سپاسهوه

عادل محهمه دیپور

هاوینی سالی ۱۳۸۸ ی روجاری

بە ناو «كركد» بە ماناى «ندغمە» پىشنيارم كىردووه و ئىدىم رەگىزە
مۇسقىي/زوانىد، رەك ھۆكارىكى پىرۇسە نامىز لىد چىرخان و جدوھەرى
زوان و شىعر، ھونەر و ئاوازى كوردىدا(بە گىشى لىد پىلات فۇرمى زوانى
كوردى و بە تايىت لىد زوان و شىعرى ھۆرامىدا) خىست كىراوھەدوھ و لىد
سىرخانى ھەموياندا بى يىدك و دو ھاتۆتە فەشان.

زەنگى «كركد» يان نەغمە ئىدو ھاماوھ دەنگ يان ئىدو ھىشوو
دەنگەندە كە لىد پىكھاتەى مورفېم و ھىجادا، چىرى دەنگ و مۇسقىا،
درووست دەكات و پىكسوھ نەگۇنجانى بىرگە كورت و درىژەكان
ئىشارىتوھ و ھۆزى لىد گەل كىش ناسى عدرووزدا، جىا دەكاتوھ و دەپىتە
«كومپۇزىسيۇن» يان «رىتم» لىد شىعدا و زەمىنە بىر رەخساندى
ھەستىارى و بىزاتىرى لىرىكا ئاسادە دەكات. لىرەدا لىد مۇسقىارە
ئاوازاندەرەكان دەخووزم، رەك پىشنياز، ئىدىم توخە بىكەندە بىردى بىرەت و
ھەوین بىر دانانى دەزگاكانى مۇسقىاى كوردى، رەك «گە» لىد ھونەر و
مۇسقىاى فارسى، يەكەى پىرۇسە كە بىتە «كركد» و نوتەكان، لىدىم
پىرۇسەدا گەلەرىژ ھونەرى بىكەن.

خوشبەختانە، زوانى كوردى بە تىكپا و كوردى ھۆرامى بە تايىت،
پىكھاتەكەى زادەى دەستى دەسلەتچىانى سىاسى نەبوو، لىد ھىچ
قۇناغىكى مېژوودا باوھ كوو مىلەتتىكى بىندەست بوو، گەچى نەبوو
پىتخوستى(ژېر پى) مامەلەى دەسلەتتى ئوتورىتەى زوانى زالى داگىر كەران.
ھەر بىد بۆندوھ لىد رىسكاندن و داھىتەنى شىعدا، شاعىرەكانغان دەس و
بالتىان ئاوەلە و رەھا بوو، توانىوانە بىر خورەى نامو و ناموتەعارف بىكەن
لىد گەل زواندا و لىد ھەندەى رىسەى چوارچىوھدار و توتالىتەى بازەندەر
لابدەن، بەلگەو كەلەك وەرگەن لىد واژە گەل و توخەگەلەك كە نىن لىد ناو
بازەندەى ئىدەبى پائەنكراودا، نىزنى ھەبوو و ھەيدە، رۆ بىچەتە نىر دلى